

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

BRNO 2018

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 59
Volume 59

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Rudolf Procházka, Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Zdeňka Pavková, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Šimon Ungerman

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí. Falzum arabské mince z druhé poloviny 8. století (obr. 81, str. 277).

Cover Photography

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí (Square). Falsum of the Arabic coin from the 2nd half of the 8th century (Fig. 81, Pg. 277).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250 (Print)
ISSN 2571-0605 (Online)
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2018
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Časopis je uveden v citační databázi SCOPUS a na seznamu vědeckých časopisů ERIH PLUS.
Copyright ©2018 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

BRNO (OKR. BRNO-MĚSTO)

„Staré zámky“, parc. č. 3889/1, 3891/1, 3892. Raný středověk. Hradiště. Záchranný výzkum.

Na základě oznámení prof. RNDr. A. Přichystala, DrSc. z Ústavu geologických věd Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, že v prostoru kulturní památky a archeologické rezervace „Staré zámky“ probíhají rozsáhlé výkopové práce, provedli pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., dne 20. 3. 2017 prohlídku uvedeného polykulturního výšinného opevněného sídliště. Na místě byla zjištěna náležitě neohlášená výstavba stezky pro terénní cyklistiku spolku Singletrail Moravský kras, z. s., při níž došlo k odhalení archeologických nálezů a situací. Ihned byl kontaktován investor a současně územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v Brně i Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., a svolána schůzka zástupců všech výše uvedených subjektů, na které bylo konstatováno, že výstavba cyklostezky v daném území není z hlediska památkové péče přípustná a že investor je povinen po vykonání záchranného archeologického výzkumu uvést lokalitu do původního stavu.

Záchranný archeologický výzkum na základě následně uzavřené dohody uskutečnil Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i., a to ve dnech 26. až 30. 3. 2017. Výzkum byl realizován formou jak systematického povrchového sběru movitých nálezů a detektorové prospekce v celé zbudované trase cyklostezky, tak lokální dokumentace narušených archeologických situací. Následně až do 9. 4. 2017 pokračoval odborným dohledem při odstraňování stavby a uvádění lokality do původního stavu.

Trasa předmětné cyklostezky se dotýkala pozemků parc. č. 3889/1, 3891/1 a 3892. Nejprve meandrovitě stoupala z Mariánského údolí po východním svahu ostrožny, narušila vnější stranu zchovalého vnitřního obvodového valu a branou se dostala do jádra hradiště. Klikatkovitě protнула jeho zalesněnou východní část a pak byla vedena stále mírně dovrchu přes horní partie severovýchodních až východních úbočí ostrožny a vějířovitě se rozšiřujících předhradí až k severovýchodnímu konci vnějšího přepažujícího opevnění. Na předpolí hradiště dosáhla zhruba vrstevnice 375 m n. m., kde se obloukovitě stáčela nazpět ke střednímu úseku vnějšího přepažujícího opevnění. Následující pasáž, která měla probíhat přímo po severovýchodní části sypaného valu, naštěstí nebyla ještě vybudována. Tato větev cyklostezky pak pokračovala až za cestou, která směřuje od Líšeňského hřbitova k Muchově boudě v Mariánském údolí, a to těsně pod vrcholem severovýchodního úbočí. Nakonec ústila na plošinu hradiště v místě největšího zúžení. Archeologické nálezy byly v různé intenzitě zaznamenány téměř v celé zhotovené trase cyklostezky. Výjimku tvoří jen nejvýše položené

pasáže daleko v předpolí hradiště. Poloha pozitivního prostoru je na ZM ČR 1:10 000 list 24-41-21 určena krajními body o souřadnicích 300:273, 346:242, 386:225, 391:229, 336:276 a 315:280 mm od Z:J s. č.

Z narušených situací byl dokumentován až 1,0 m hluboký řez severovýchodním koncem vnějšího opevnění velkomoravského hradiště, který pouze potvrdil, že ho podle všeho tvořil prostý sypaný val bez vnitřní konstrukce a příkop. Předpolí a rovněž velký díl vnějšího předhradí po cestu od Líšeňského hřbitova k Muchově boudě nebyly podle výsledků povrchového a detektorového průzkumu intenzivněji využívány. Zajímavé je odhalení mohutných svahovinových vrstev s početnými archeologickými nálezy z pravěku (viz oddíly Neolit, Eneolit a Doba bronzová v prvním čísle tohoto ročníku) i raného středověku v téměř po celé horní partii severovýchodního úbočí hradiště s výjimkou části pod největším zúžením ostrožny, které kromě působení erozivních procesů odráží asi i určité způsoby nakládání s odpadem. Na úrovni středního přepažujícího opevnění pak tyto vrstvy navíc obsahovaly značné množství lomových kamenů. Zůstává otázkou, zda se v těchto případech jedná o destrukci severovýchodního pokračování této hradby, nebo jen sekundárně deponovaný materiál, který byl získán při rozorávání původního valu na výše ležícím poli (srov. Kříž 1902, 182). Na rozhraní svahu a plošiny přibližně uprostřed severovýchodní strany jádra hradiště výkop pro cyklostezku odkryl souvislou vodorovnou vrstvu lomových kamenů, která se ukázala být novověkého stáří a s největší pravděpodobností představuje protierozní úpravu okrajů plošiny (srov. Kříž 1902, 186). Na její bázi ovšem byla zaznamenána požárová destrukční vrstva snad původní vnitřní obvodové hradby.

Kromě značného množství zlomků keramických nádob byl prostřednictvím systematické detektorové prospekce trasy cyklostezky získán také značně rozsáhlý soubor kovových, především železných předmětů. Zastoupeny jsou militária (rombické hroty šípů s trnem i šipky s tulejí), jezdecká výstroj (část ostruhy s bodcem), osobní výstroj (nákončí a článek opasku, průvlečka), ozdoby (zdobený gombík), nástroje (nože, dlátka), předměty denní potřeby (držadla a závěsná kování věder), doklady zpracování kovů (struska, sekerovité hřivny) nebo stavební kování (hřeby). Byla nalezena i část kamenného žernovu.

Ivan Čižmář, Petr Kos, Michal Přichystal

Literatura

Kříž, M. 1902: *Průvodce do moravských jeskyň 2. Jedovnice, Rudice, Jozefov, Babice, Křtiny – Údolí Hádecké, Hoštěnice, Mokrý, Líšeň a Brno. Ždánice:* Martin Kříž.

Resumé

Brno (Kat. Líšeň, Bez. Brno-město), „Staré Zámky“, Parz. Nr. 3889/1, 3891/1, 3892. Frühmittelalter. Burgwall. Rettungsgrabung.

BRNO (K. Ú. MALOMĚŘICE, OKR. BRNO-MĚSTO)

Ulice Světlá 97, parc. č. 1635/1. Středověk, novověk. Mlýn (?). Záchranný výzkum.

Během výkopových prací spojených s rekonstrukcí kanalizace a vodovodu na ulicích Světlá – Dolnoplní v letech 2016–2017 došlo k porušení masivního kamenného zdiva zaniklé stavby, která se nacházela na levém břehu řeky Svitavy, dnes ulice Světlá severovýchodně domu č. 97 (WGS-84: 49.2118100N, 16.6409122E).

Liniový výkop prořezal podélně těleso zdi a odebral líc, který dosahoval přibližně středové osy výkopu v délce cca 5 m. Zdivo patrné na profilu místy dosahovalo až těsně pod konstrukční vrstvy současné vozovky a bylo v hloubce 2 m založeno na dřevěném roštu položeném na zahrocených pilotech nezjištěné délky. Zdivo bylo tvořeno lomovým kamenem spojeným maltou, byly v něm však použity i bloky kamene o rozměrech až 0,5 × 0,3 m s jasnými stopami opracování. Jejich využití v základech nasvědčuje tomu, že pocházely ze zaniklé starší stavby; díky zvláštní pozici ve zdivu však nelze zcela vyloučit, že se mohlo jednat také o pozůstatky původního kvádrování lícních částí objektu, jenž mohl mít tedy mělčí

základy. Na protějším profilu byl patrný řez zdí shodného charakteru o šířce přibližně 1,6 m, tvořící patrně příčku kolmou na zdivo předchozího profilu. Zatímco na profilech výkopu mimo stavbu bylo patrné zvrstvení tvořené světle hnědými písčítými hlínami s průměsí štěrku, ve vnitřním prostoru vymezeném zdi zely různobarevné jíly s převahou odstínů šedé, hnědé a rezavě hnědé, s proplásky mazanice a uhlíků.

V průběhu ZAV se nepodařilo získat jakýkoliv archeologický materiál, který by umožňoval datování stavby. Technologie stavby však umožňuje uvažovat o středověkém až raně novověkém stáří budovy, jejíž existence dosud nebyla známá. Z historických pramenů stojí za úvahu údaj, který se váže k existenci mlýna v roce 1349, který náležel původně k majetku kláštera cisterciáků na Starém Brně a byl doživotně postoupen jistému Konrádovi ze Šumic (Kuča 2000, 452). Podobnou interpretaci podporuje i pozůstatek mlýnského náhonu, zachyceného ještě na mapách II. vojenského mapování.

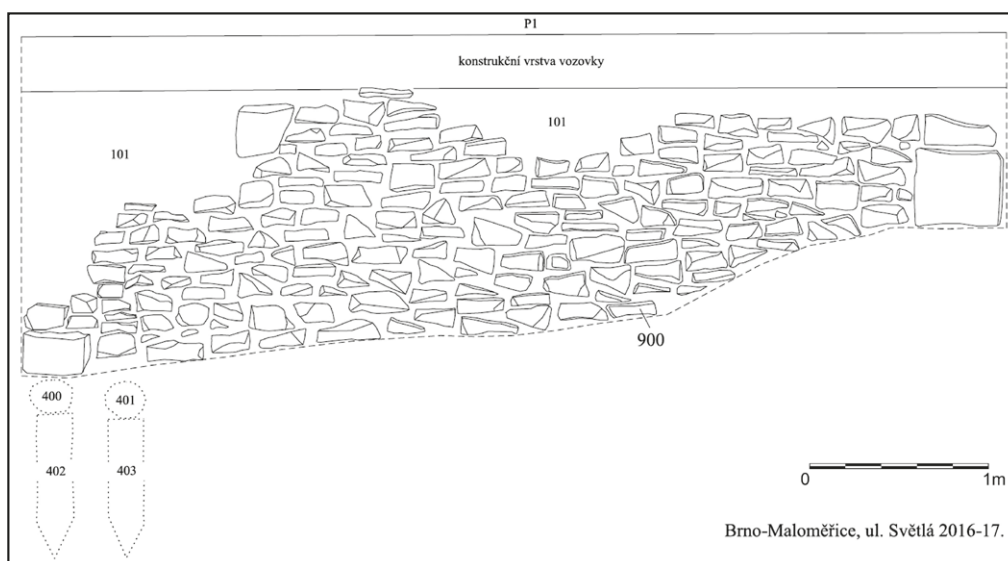
Martin Geisler, Petr Kos

Literatura

Kuča, K. 2000: *Brno: Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha, Brno: Baset.

Resumé

Brno (Kat. Maloměřice, Bez. Brno-město), Světlá Straße, Nr. 97. Mittelalter, Neuzeit. Mühle? Rettungsgrabung.

Obr. 37. Brno-Maloměřice, ulice Světlá. Profil se zachyceným kamenným zdivem na dřevěných pilotech.

Abb. 37. Brno-Maloměřice, Světlá Straße. Profil mit Mauerwerk auf Holzpfählen.